

Aile Hayatında Bir Sorun Olarak Nüşûz ve Çözüm Önerileri

Nihat TOSUN¹ ve Hasan AYDEMİR²

1 Uşak Üniversitesi, İslâmi İlimler Fakültesi, İslâm Hukuku Anabilim Dalı; nih.tosun@usak.edu.tr

2 Milli Eğitim Bakanlığı, Simav Kız Anadolu İmam Hatip Lisesi; hasan_aydemir43@hotmail.com

*Sorumlu iletişim yazarı: hasan_aydemir43@hotmail.com

Özet

Aile, toplumu oluşturan en küçük yapı birimi olarak müesseseleşmiş bir kurumdur. Yeryüzünde Hz. Âdem ve Hz. Havvâ ile başlayan bu kurum insan neslinin devamı ve fitri ihtiyaçların giderilmesi için insanlığa sunulmuş bir nimettir. Kâinata var olan tüm canlıların bir erkek ve bir dişi den meydana geldiğini belirten muhtelif âyetlerde bunların farklı şekillerde çoğaldığı bildirilmiştir. İnsanlığın yeryüzündeki varlığının ilk dönemlerinden itibaren yeni nesillerin dünyaya gelmesi aile çatısı altında sürdürülmektedir. Nikâh bağı ile temelleri atılan ailenin hedefi, topluma faydalı nesiller yetiştirmek, insanların bedensel, psikolojik ve sosyal ihtiyaçlarının meşrû yolla karşılanmasını sağlamaktır. Aile, insanların bireysel ihtiyaçlarının karşılanmasının yanı sıra toplumdaki huzur ve mutluluğun devamlılığı içinde önemli bir etkiye sahiptir. Farklı karaktere sahip iki insanın kurmuş olduğu ailede zaman zaman anlaşmazlıklar ve tartışmalar yaşanabilmektedir. Bu münakaşalar bazen evliliklerin bitmesi ile sonuçlanmaktadır. Ailenin devamlılığının sağlanabilmesi ve eşlerin huzur içerisinde yaşamlarını sürdürebilmeleri için karı-kocaya getirilen birtakım hak ve sorumluluklar vardır. Eşlerden herhangi birisinin hakkı aynı zamanda diğerinin sorumluluğunu ifade etmektedir. Örneğin, kocanın karısına karşı sorumlu olduğu herhangi bir durum, karısının elde etmesi gereken bir haktır. Bu hak ve sorumlulukların bir kısmı ekonomik hayatı ilgilendirirken diğer kısmı ise sosyal yaşam ile ilgilidir. Taraflardan herhangi birisinin veya her ikisinin farklı gerekçelerle yerine getirmediği bir sorumluluk problemleri beraberinde getirmektedir. Kur'an-ı Kerim eşler arasında meydana gelen geçimsizliği "Nüşûz" kavramı ile ifade etmektedir. Kur'an-ı Kerim böyle bir durumla karşılaştığında sorunun çözümü için uygulanabilecek farklı seçenekler sunmuştur. Aile hayatına dair Hz. Peygamberin hayatında da topluma ışık tutacak kaynaklar bulunmaktadır. Makalemizde eşlerin nikâh ile başlayan hak ve sorumluluklarını, nüşûz kavramının mâhiyetini ve İslâm hukukunun önerilerini temel kaynaklarımız Kur'an-ı Kerim, Hz. Peygamberin hadîs-i şerifleri ile bu alanda konuyla ilgili yazılmış kaynaklardan ve akademik çalışmalardan yararlanarak ele aldık. Ailede eşler arasındaki sorunların aile hayatına yansımalarını Türkiye İstatistik Kurumu verilerini esas alarak somutlaştırmaya çalıştık.

Anahtar Kelimeler: Aile, Nüşûz, Kâvâm, İ'râd, Va'z, Hakem.

Dissension as a Problem in Family Life and Solution Suggestions

Abstract

The family is an institution that has been established as the smallest building unit that makes up the society. This institution, which started with Adam and Eve, is a blessing offered to humanity for the continuation of the human generation and for the fulfillment of inherent needs. Various verses stating that all living things in the universe consist of a male and a female have been reported to reproduce in different ways. The birth of new generations has continued under the roof of the family since the first periods of humanity's existence on earth. The aim of the family, whose foundations were laid with the marriage bond, is to raise generations beneficial to the society and to ensure that the physical, psychological and social needs of people are met in the way that religion and public conscience find right. In addition to meeting the individual needs of people, the family has an important effect on the continuity of peace and happiness in the society. From time to time, disagreements and arguments can be experienced in the family, which is founded by two characters with different characters. Sometimes these quarrels get such that it ends the marriage. There are certain rights and responsibilities imposed on the husband and wife in order to ensure the continuity of the family and for the spouses to live in peace. The right of any spouse also expresses the responsibility of the other. For instance, any situation in which the husband is responsible to his wife is a right that the wife must obtain. While some of these rights and responsibilities concern economic life, the other part is related to social life. The responsibilities that one or both of the parties do not fulfill on different reasons bring along problems. The Quran expresses the conflict between spouses with the concept of "incompatible". When faced with such a situation, the Quran offers different options that can be applied to solve the problem. There are sources about family life in the life of the Prophet that can shed light on the society. In our article, we discussed the rights and responsibilities of the spouses starting with marriage, the nature of the concept of incompatible and the solution proposals of the Quran, the valued words and behaviors of the Prophet and benefiting from the written sources and academic studies in this field. The problems between spouses reflection of family life, we tried to embody the basis of the Turkey Statistical Institute data.

Keywords: Family, Incompatibility, Director, Feeling strange from wife, Sermon, Judge

noktasında müttefiktirler (Serahsî, 1993: 5/180). Zira Kur'an-ı Kerim'de evlenilecek kadınlara mehir verilmesi gerekliliği açıkça belirtilmiştir. وَأَوَّا النِّسَاءَ صَدَقَاتِهِنَّ يَحِلُّهُنَّ فَإِنْ طَبَنَ لَكُمْ عَنْ نَفْسِي مِنْهُ نَفْسًا فَكَلُوهُ هَبْتِيَا مَرِيَا "Kadınlara mehirlerini gönül rızası ile (cömertçe) verin; eğer gönül hoşluğu ile o mehirin bir kısmını size bağışarlarsa onu da afiyetle yiyin." (en-Nisâ, 4/4; Ayrıca bkznz: el- Bakara 2/229, 237; en-Nisâ 4/20, 21, 24, 25; el- Mâide 5/5). Mehir ile ilgili bir hadîs-i şerifte ise, "Bir kadınla evlenmek isteyen fakir bir sahabeye demirden bir yüzük bile olsa evde araştır ve getir." Buyurmuştur. "Erkek bunu da temin edemediğini söyleyince bildiği Kur'an'ı kadına öğretmesi karşılığında bu kadınla evlendirmiştir." (Buhârî, Nikâh, 2002: 7).

Kadının nikâh ile birlikte başlayan malî haklarından bir diğeri olan nafaka sözlükte; harcamak, sarf edip tüketmek anlamında infak kelimesinden gelmektedir (İbn Manzûr, 1997: 8/357). Fıkıh istilâhında ise; yeme, içme, barınma ve zaruri ihtiyaçlar için kişinin hem kendisi hem de aile fertleri için yaptığı tüm harcamalar (Mevsîlî, 2000: 4/3) anlamında kullanılır. Kur'an-ı Kerim'de nafaka ile ilgili farklı sûrelerde birden fazla âyet bulunmaktadır. ... وَعَلَى الْمَوْلُودِ لَهُ رِزْقُهُنَّ وَكِسْوَتُهُنَّ بِالْمَعْرُوفِ... "Onların (annelerin) örfe uygun olarak beslenmesi ve giyimi baba tarafına aittir." (el- Bakara 2/233; Ayrıca bkznz: el-Bakara 2/228, 229, 236; en-Nisâ 4/19; et-Talâk 65/1, 6, 7). İslâm dini kadının bu hakkını öylesine önemsemiştir ki nafaka yükümlülüğünü genel olarak kocaya bırakmıştır. İslâm hukukçularının büyük çoğunluğu evlilik nafakasından -fakir, gâib veya hasta bile olsa- kocanın nafaka borçlusu, kadının -zengin de olsa- nafaka alacaklısı olduğu noktasında ittifak etmiştir (Erbay, 2006: 32/282-285).

Kadının kişisel haklarından olan güzel muamele ile ilgili Kur'an-ı Kerim ... وَعَايِرُوهُنَّ بِالْمَعْرُوفِ... "Onlarla -kadınlarınızla- iyi geçinin." (en-Nisâ 4/19). Hz. Peygamber eşleri ile iyi geçinen bir kimsenin hayırlı olduğuna işaret ederek "Sizin en hayırlınız, ailesine karşı en hayırlı olanınızdır. Ben de aileme karşı en hayırlı olanınızdır." (İbn Mâce, Nikâh, 2015: 50) buyurmuştur.

Kadının hakkı olan adâlet konusu genelde çok eşlilik ile birlikte gündeme gelmektedir. Evlilik hayatında kocanın özellikle birden çok evlilikte, eşler arasında karı-koca hayatının gerektirdiği tüm haklarda eşitliği gözetmesi adâlet kapsamına girer (Döndüren, 2006: 260). Ancak bir kocanın eşler arasında adâleti sağlamanın zorluğu Kur'an-ı Kerim'de ele alınmıştır. وَلَوْ تَشَتَّطِيعُوا أَنْ تَعْدِلُوا بَيْنَ النِّسَاءِ وَلَوْ... "Üzerine düşüp uğraşsanız da kadınlar arasında adil davranmaya güç yetiremezsiniz; bâri birisine tamamen kapılıp da diğeri askıya alınmış gibi bırakmayın." (en-Nisâ 4/129). Üzerinde çok tartışılan bir konu olarak çok eşlilik zaman zaman gündeme gelmektedir. İslâm dini tek evliliği teşvik etmekle birlikte prensip olarak çok evliliği yasaklamamıştır (Kevser, Öğüt, 1993: 8/365-369). İslâm dini böylesine önemli bir konuyu erkeğin arzusunun bırakmamıştır. İslâm bir erkeğin dörde kadar kadınla evlenmesi kapısını açık tutmuş, fakat bunu ağır şartlara bağlayarak tek evliliği teşvik etmiştir (Döndüren, 2006: 261). وَإِنْ جُفْتُمْ أَلَّا تُفْسِطُوا... "Eğer (kendileri ile evlendiğiniz takdirde) yetimlerin haklarına riayet edememekten korkarsanız beğendiğiniz (veya size helâl olan) kadınlardan ikişer, üçer, dörder alın. Haksızlık yapmaktan korkarsanız bir tane alın yahut da sahip olduğunuz (cariyeler) ile yetinin. Bu, adaletten ayrılmamanız için en uygun olanıdır." (en-Nisâ 4/3).

3.3 Kocanın Hakları

Evlilik hayatında eşlerden hak veya sorumluluklarının varlığına işaret eden âyet-i kerime... وَلَهُنَّ مِثْلُ الَّذِي عَلَيْهِنَّ بِالْمَعْرُوفِ وَلِلرِّجَالِ عَلَىٰ عَنَّتِهِنَّ... "Kadınların da ödevlerine denk belli hakları vardır. Ancak erkekler, kadınlara göre bir derece üstünlüğe sahiptirler. Allah azîzdir, hakîmdir." (Bu üstünlük aile reisliğinden ibarettir.) (el-Bakara 2/228) buyrulmaktadır. Erkeğin aile reisliği görevinin yüklenmesi kendisine tanınan haklarla birlikte yöneticilik ve koruyuculuk gibi büyük bir sorumluluk da yüklemektedir. الرَّجَالُ قَوَامُونَ عَلَىٰ... "Erkekler kadınların yöneticisi ve koruyucusudur." (en-Nisâ 4/34) buyurmaktadır. Burada geçen "Kavvâm" kelimesi, işi hakkıyla yapan kimse veya mes'ûliyeti daha fazla olan kimse demektir (İbn Manzûr, 1997: 12/497). Kadınların kocalarına itaat etmelerinin gerekliliğini ifade eden bir hadîs-i şerifte Hz. Peygamber (s.a.v.) şöyle buyurmuştur: "Eğer bir kimsenin başka bir kimseye secde etmesini isteyecek olsaydım, kadının kocasına secde etmesini emrederdim." (Ebû Dâvûd, Nikâh, 2009: 40). Bu deliller bize göstermektedir ki kadının kocasına evin reisi olarak itaat etmesi sadece kocasının talebi değildir. Ortak yaşam sürülen alanlarda bir kişinin idareci konumunda olması son derece önemlidir. Öyle ki bir hadîs-i şeriflerinde Hz. Peygamber (s.a.v.) şöyle buyurmuştur: "Üç kişi yolculuğa çıktıkları takdirde, başlarına aralarından birisini emîr tayin etsinler." (Ebû Dâvûd, Cihâd, 2009: 80). Sıradan bir yolculukta bile bir kişinin emîr olması önemli iken bir ailenin başsız ya da iki başlı olması kargaşaya sebebiyet verir. Kocanın reisliği kadının sosyal ve hukukî şahsiyetini gölgelemez; kadın haklarını kullanır, malî kendisine aittir, dilediği gibi tasarruf eder, soyadını kullanır (Karaman, 2019, 2/67). Kocanın aile reisliğini üstlenmesine bağlı olarak karısının üzerinde sahip olduğu haklarını; kocaya itaat etme, birlikte oturma, özürülmü olmadıkça cinsî münasebetten kaçınmama, kocaya sadakat (Zühaylî, 1985: 7/334), evin dâhilî işlerini çekip çevirmesi, kocasının istemediği kimseleri evine almaması, kocasının bilgisi dışında onun malında mâkul ölçülerini aşan harcamalar yapmaması (Yaşaroğlu, 2002, 26/128-130), onun bilgisi ve izni olmadan evi terk etmemesi, kocanın yokluğunda evine ve haklarına sahip çıkması (Günay, 2007: 33/303-304), kocaya güzel muamele ile davranması (Yasdıman Demirdöven, 2014: 416) olarak ele almak mümkündür. Kocanın bu haklarını gelecek olan nüşûzden sayılan davranışlar başlığında biraz daha derinlemesine ele alacağız. Aile hayatının huzurlu bir şekilde devamı için eşlerin birbirlerinin haklarına riayet etmeleri ve sorumluluklarını yerine getirmeleri gerekmektedir. Eşlerin ve özellikle kadının evlilik hukukuna riayet etmemesi, geçimsiz davranması fıkhîta nüşûz terimi ile adlandırılır (Günay, 2007: 33/303-304).

3.4 Nüşûz / İtaatsizlik

Arapça bir kavram olan nüşûz, sözlükte irtifâ, yükseğe çıkmak, yükselmek, ulu ve yücelik gibi anlamlara gelir (Ferâhîdî, 2003: 4/221). Bir kimsenin bir kimseye sesini yükseltmesi durumuna "أَشْرَنِي" "Bana sesini yükseltti bana kızdı denir." (İbn Manzûr, 1997,

5/417). İstilahta ise serkeşlik yapma, kocaya karşı itaatsizlik anlamlarına geldiği gibi, kadının evlilik hukukuna riâyet etmemesi, evlilik birliğini sürdürmeyi engelleyecek düzeyde geçimsizlik sergilemesi gibi anlamlara da gelmektedir (Râzî, 1981, 10/93; Taberî, 1994, 3/76; Günay, 2007: 33/303-304). Kur'an-ı Kerim'de kadının nüşûzü âyet-i kerime de ...وَالَّتِي تَخَافُونَ نُشُوزَهُنَّ... "*Başkaldırmalarından endişe ettiğiniz kadınlar.*" (en-Nisâ 4/34) şeklinde geçmektedir. İslâm hukuku açısından mezhepler nüşûzü farklı şekillerde tanımlamışlardır. Hanefîler nüşûzü, haklı bir sebep bulunmaksızın kadının kocanın evini terk etmesi (Kâsânî, 2003: 5/140). Şâfiî, Mâlikî ve Hanbelîler kadının kocaya karşı görevini yapmaktan kaçınması olarak tanımlamışlardır (İbn Kudâme, 1987: 7/318). Kadının kocasına kafa tutması, başkaldırması, kendisini kocasından üstün görüp kocasına olan itaatini ortadan kaldırması da nüşûzden sayılmaktadır (Tosun, 2019: 168). Kocasından izin almadan evden çıkmak ve itaat etmemek nüşûzdür (Günenç, 1984: 466). Nüşûz terimi, günümüzde "ruhsal baskı" olarak tanımlanan durumu da içine alan, kadının kocasına veya kocanın hanımına karşı her türlü bilinçli kötü davranışını ifade eder (Ateş, 2002: 134). Nüşûz kavramı ağırlıklı kadın için kullanılsa da kocada nüşûz hallerinin meydana gelmesi de mümkündür. Bununla ilgili âyet-i kerime şu şekildedir ... وَإِنَّ امْرَأَةً خَافَتْ مِنْ بَغْلِهَا نُشُورًا أَوْ إِعْرَاضًا فَلَا جُنَاحَ عَلَيْهِمَا أَنْ يُصْلِحَا بَيْنَهُمَا صُلْحًا "*Eğer bir kadın kocasının geçimsizliğinden yahut kendisinden yüz çevirmesinden endişe ederse aralarında bir sulh yapmalarında onlara günah yoktur.*" (en-Nisâ 4/128). Makalemizde konumuz gereği kadının nüşûzü üzerinde duruyoruz ancak bu âyet-i kerime bize göstermektedir ki geçimsizlik sadece kadından kaynaklanmaz. Erkeğin geçimsizliğe sebep olacak davranışlar sergilemesi mümkündür. Erkeğin nüşûzü, sözleri ya da davranışları ile yahut her ikisiyle de karısına sert davranmasıdır. Yukarıda geçen âyetteki "i'râd" kelimesinden maksat ise, erkeğin karısı ile konuşmaması, ona eziyet etmesidir. Bu ise erkeğin karısından hoşlanmadığının ve ondan nefret ettiğinin bir delilidir (Râzî, 1981: 11/66).

Nüşûz ile ilgili yapılan tanımlara baktığımızda, kadının kocasına karşı isyan hali şeklinde özetlemek mümkündür. Ancak biz makalemizde nüşûzden sayılabilecek bazı davranışları biraz daha derinlemesine ele almak istedik. Nüşûzden sayılabilecek davranışları kadının kocasının davetine icâbet etmemesi, kocasının istemediği kişiler ile görüşmesi ve izinsiz olarak ihtiyacı dışında dışarıya çıkması, kocası ve ailesi ile iyi geçinmemesi, yaşayacakları ev için kocasına tâbi olmaması başlıkları altında ele alacağız.

3.5 Nüşûzden Sayılabilecek Davranışlar

Eşlerin ve özellikle kadının evlilik hukukuna riâyet etmemesi, geçimsiz davranması fıkihta nüşûz terimi ile adlandırılır (Günay, 2007: 33/303-304). Kocanın evlilikten kaynaklanan hakları başlığında ele aldığımız hakların, eşi tarafından herhangi bir mazereti olmaksızın yerine getirilmemesini nüşûzden sayılabilecek davranışların alt başlıkları şeklinde ele alacağız.

3.5.1 Kocasının Davetine İcâbet Etmemesi

Ebü Hüreyre'den merfû olarak rivâyet edilen bir hadîs-i şerifte Hz. Peygamber (s.a.v.) şöyle buyurmuştur. "*Bir adam hanımını yatağa davet etse ve o da gelmeyi reddetse, melekler sabaha kadar ona lânet eder.*" (Buhârî, Bed'ü'l-Halk, 2002: 7). Şâfiî, Mâlikî ve Hanbelî mezheplerine göre; kadının kendisini bundan alıkoymak bir özü olmadığı halde cinsî ilişkiye girmeyi veya kendisinden dokunma veya öpme gibi faydalanmayı reddetmesi nüşûzdür. Bu özü ise, cinsî ilişkiye girdiği takdirde ona zarar verecek bir hastalığının olması veya hasta haliyle buna dayanamayacak olmasıdır (İbn Kudâme: 1987, 8/189). Hanefî mezhebine göre ise, kadın kendini bundan çekse bile, koca evinde kaldığı müddetçe, nüşûz sayılmaz. Çünkü nafakanın vâcip olmasını gerektiren teslim vardır. Koca evinde alıkonması müddetince, kocanın onunla ister istemez cinsî ilişkiye girmesi mümkün olur (Kâsânî, 2003: 5/144). Kadının şer'i bir özü olduğunda bile belli sınırlarla kocasına yakın durmasında bir sakınca yoktur. Bu hususu açıklayan bir hadîs şu şekildedir; "*Kocası (adet gören kadınla) cinsel ilişki dışında, normal zamanlardaki gibi faydalanabilir.*" (Müslim, Hayz, 3). Farklı gerekçelerle kocasının bu davetine icâbet etmeyen kadın belki de farkında olmadan kocasını kendisinden uzaklaştırmaya ve telafisi mümkün olmayan problemlere sebep olabilir. Yaşamın cinselleştiği ya da cinselliğin âdeta yaşam tarzı haline geldiği modern hayatta, ailenin selâmeti bakımından eşler arası özel hayat çok daha önemli hale gelmiştir (Martı, 2017: 46). Eşler güçleri yettiği ölçüde eşini kendisinden soğutacak tutum ve davranışlardan uzak durmalıdır. Ev halidir düşüncesiyle özensiz giyinip kişisel bakımlarını ihmal edip eşini kendisinden soğutmamalıdır. Bunun için eşler bakımlı olmaya özen göstermeli ve birbirleri için süslenmelidirler cinsel beraberliği ihmal etmeme yanında bu husus da tarafların karşılıklı hak ve sorumluluklarına dâhildir (Yaman, 2018: 75). Eşlerin birbirlerine cinsel hak ve sorumluluklar noktasında destek olmaları şarttır. Cinsel duyguları evlilik sınırları içinde tutmak ve cinsel sapmalardan uzak kalmak ancak şefkatli, nezaketli, iffetli bir eşin desteği ile mümkündür (Martı, 2017: 43). Evlilik eşlerin birbirleri ile beden ve ruhen huzur bulabilmeleri ve insan neslinin devamını sağlayacak evlatlar sahibi olmak için Allah'ın insanlar için helal kıldığı bir eylemdir. هُوَ الَّذِي خَلَقَكُمْ مِنْ نَفْسٍ وَاحِدَةٍ وَجَعَلَ مِنْهَا رُوحَهَا لِيَسْكُنَ إِلَيْهَا فَلَمَّا تَغَشَّيْهَا حَمَلَتْ حَمْلًا حَفِيفًا فَمَرَّتْ بِهِ فَلَمَّا أَثْقَلَتْ دَعَوَا اللَّهَ رَبَّهُمَا لَئِنْ آتَيْنَا صَالِحًا لَنُكَوِّنَنَّ مِنَ الشَّاكِرِينَ "*Sizi tek bir candan (Âdem'den) yaratan, ondan da yanında huzur bulsun diye eşini (Havvâ'yı) yaratan O'dur. Eşi ile (birleşince) eşi hafif bir yük yüklendi (hamile kaldı). Onu bir müddet taşıdı. Hamileliği ağırlaşınca, Rableri Allah'a: And olsun bize kusursuz bir çocuk verirsen muhakkak şükredenlerden olacağız, diye dua ettiler.*" (el-A'râf 7/189). İnsanlarda tatmin edilmek istenen cinsel arzuları yaratan Allah'tır. O'nun koyduğu yasalar içinde evlilik yoluyla cinsel tatmine ve üremeye yönelmek Allah'ın yüklediği görevleri korumaktır (Uysal, 1999: 12).

3.5.2 İzinsiz Olarak İhtiyacı Dışında Dışarıya Çıkması

Kadının herhangi bir mâkul gerekçesi olmadan kocasından izinsiz olarak evden çıkması kocasına karşı işlenmiş bir kusur olarak görülüp nüşûz gerekçelerinden sayılmaktadır. Dört mezhebin ortak görüşüne göre, bir özü bulunmadığı halde kocasından izinsiz evden çıkan kadın nâşize kabul edilmekte, tekrar kocasının evine dönünceye kadar da nafaka hakkını kaybetmektedir (İbn Kudâme, 1987: 8/237). Kadının evden keyfi çıkışlarının önüne geçmek için evden çıkılabilmesi için şer'ın uygun olan bir gerekçe gerekmektedir.

Şer'î bir gerekçe olmadan izinsiz kocasının evinden çıkan kadın, nâşize sayılmaktadır (Serahsî, 1993: 5/186). Hanbelî ve Şâfiî mezheplerine göre; kocasından izinsiz olarak kadının dışarıya çıkması haramdır. Çünkü kocanın hakkı vâciptir. Dolayısıyla, vâcip olmayan şeyler sebebiyle kadının evi terk etmesi câiz değildir (İbn Kudâme, 1987: 8/230). Kadının evden ayrılabilmesi yani meşrû sayılan gerekçelere bakıldığında ise; Bu noktada kendi ihtiyaçları ile kocasının ya da evinin ihtiyaçları için dışarı çıkması arasında ayırım yapılmış; kocasının veya evinin ihtiyaçlarını görmek gibi meşrû bir özür bulunması halinde, evden ayrılmanın zarurete benzeyeceği ve dolayısıyla zaruretlerin mahzurları mubah kılacağı gerekçesiyle bu kadının nâşize sayılmayacağı ifade edilmiştir (İbn Kudâme, 1987: 8/230). Ancak Kadının evinin ve kocasının ihtiyaçları dışında çıkışı ise kocasının iznine bağlanmıştır. Hatta kadının ailesini ya da akrabalarını ziyareti için dışarıya çıkışı bile bu bağlamda değerlendirilir. Kocanın ister ana-babasını ve akrabalarını ziyaret için olsun, isterse onların hastalıkları, cenazeleri için veya başka yerler için olsun karısına çıkış izni vermeme hakkı vardır (İbn Kudâme, 1987: 7/224). Bu gerekçe öncelik hakkının kocanın hakkı olması ve kadının önce kocasını razı etmesi gerekliliğine dayanır. Kocasını kendisine izin vermesi hariç, kadının eşine itaati annesine gitmesinden daha öncelikli görevidir (İbn Kudâme, 1987: 7/224).

Hanefîler ise bu konuda daha esnek ve mâkul davranmıştır. Hanefî mezhebi Şâfiî ve Hanbelîlerden farklı olarak, meselâ babası ister Müslüman ister kâfir olsun, yatalak ve kızının hizmetine muhtaçsa kocanın hanımını bu ziyaretten menetme hakkı olmadığını söyler. Kadının da böyle bir yasaklamaya isyan etmesi ve kocasını dinlememesi gerekir (İbn Abidin, 1996: 3/145).

Burada Hanefîlerin görüşü kanaatimize göre daha uygundur. Kadınlara tutsak muamelesinin meşrû görülmesi elbette ki mümkün değildir. Ayrıca hasta olup bakıma muhtaç anne babasına hizmet etmek isteyen kadını bundan mahrum bırakmak anne baba hakkı ile ilgili âyet-i kerimeye de ters düşmektedir. وَلَا تَنْهَیْهُمَا وَلَا تَنْهَیْهُمَا فَلَا تَقُلْ لَهُمَا أَفْ وَلَا تَنْهَیْهُمَا *"Rabbin, sadece kendisine kulluk etmenizi, ana babanıza da iyi davranmanızı kesin bir şekilde emretti. Onlardan biri veya her ikisi senin yanında yaşlanırsa, kendilerine <<of!>> bile deme, onları azarlama; ikisine de güzel söz söyle."* (el-İsrâ 17/23). Âyetin gereğinin yerine getirilebilmesi konusunda koca eşine engel olmak yerine ona destek olmalıdır. Koca, eşinin en az haftada bir kere ana-babasını, yılda bir kere de kardeş, dayı, amca, hala ve teyze gibi mahrem hısımlarını ziyaret etmesine engel olamaz (Döndüren, 2006: 252). Normal hayatın akışı içinde ve dinin izin verdiği durumlarda kocanın rızası gerekmeden kadın evden çıkabilir (Yaman, 2018: 73).

Kadının kendisini geliştirmek için ilim tahsil etmeyi arzulaması ve evde de bu imkânı bulamaması durumunda dışarıya çıkması üzerinde durulması gereken bir konudur. Kadının kocadan izinsiz ilim öğrenmek için evden çıkması ve bazı nâfile ibadetleri yapması da nüshûz kapsamında değerlendirilmiştir (İbn Kudâme, 1987: 7/295). Burada üzerinde durulması gereken konu kadının izinsiz evden çıkmasından ziyade kocanın ilim tahsili için kadının evden çıkışını engellemesi, ona izin vermemesidir. Çünkü İslâm'ın ilk emri olan *إِذَا قَرَأْتَ الْقُرْآنَ فَاسْتَلِمْ عَلَى رَأْسِكَ وَالْحَيْضَةَ فَاسْتَلِمْ عَلَى رَأْسِكَ وَالْحَيْضَةَ فَاسْتَلِمْ عَلَى رَأْسِكَ* *"Yaratan Rabbinin adıyla oku!"* (el-Âlak 96/1) âyeti erkek ve kadın ayrımı yapmamaktadır. Ayrıca ilim öğrenmeyi teşvik eden başka âyetlerde vardır. *...فَلَمْ يَلْمِ يَلْمُونَ وَالَّذِينَ لَا يَعْلَمُونَ إِنَّمَا يَتَذَكَّرُونَ أُولُو الْأَلْبَابِ* *"De ki: Hiç bilenlerle bilmeyenler bir olur mu? Doğrusu ancak akıl sahipleri bunları hakkıyla düşünür."* (ez-Zümer 39/9). *...فَسَأَلُوا أَهْلَ الذِّكْرِ إِنْ كُنْتُمْ لَا تَعْلَمُونَ* *"Eğer bilmiyorsanız, bilenlere sorun."* (en-Nahl 16/43) bu âyet-i kerimeler ışığında kadının bu haktan mahrum bırakılmayıp bilakis teşvik edilmesi daha önemlidir. Hz. Peygamber zamanında camilerin sadece namaz kılınan yer olmaktan ziyade bir ilim meclisi olduğu düşünüldüğünde kadına ilim öğrenmesi için engel olunmaması gerekir. Zira Peygamber (s.a.v.) *"Birinizin hanımını camiye gitmek için kendisinden izin isterse ona engel olmasın."* (Buhârî, Ezân, 2002: 166) buyurmuştur. Koca, dini meseleleri öğrenme ve fetva alma konusunda eşine yardımcı olmazsa, kadın izinsiz olarak ara sıra ilim meclislerine katılabileceği gibi, ehlienden fetva da sorabilir (Döndüren, 2006: 252). Kadın bu hakkını kullanırken eşini ve ev işlerini aksatmamaya dikkat etmelidir.

Kadının çalışması ile ilgili görüşleri de kadının izinsiz evden çıkışı başlığı altında değerlendirmek mümkündür. Kadın kendisini zayıf düşürmeyecek ve güzelliğine zarar vermeyecek bir işi evde yapabilir. Koca zararlı olacak bir şeyden onu engelleyebilir (Zühaylî, 1985: 7/334). Kadının sağlığı ve güzelliğini kaybetmemesi şartına bağlanan çalışması şayet ev dışında olacak ise bazı meslek grupları için sakınca görülmemiştir. İslâm, erkek ve kadının hangi işlerde çalışması gerektiğini, toplum ve ailede, kadın ile erkek arasındaki iş bölümünü bağlayıcı metinlerle belirlememiş, kararı ve uygulamayı Müslümanlara; örf ve âdete, fayda ve maslahata bırakmıştır (Karaman, 2008: 95). Ev dışında kocanın izniyle öğretmenlik, doktorluk türünden bir meslekte çalışması gibi durumlarda kadın nâşize sayılmaz, nafaka hakkı devam eder (Kâsânî, 2003: 5/140). Kadının çalışmasının kocasının iznine bağlanmasının gerekçesi kadının nafaka yükümlüsü olmamasıdır. *...وَعَلَى الْمَوْلُودِ لَهُ رِزْقُهُنَّ وَكِسْوَتُهُنَّ بِالْمَعْرُوفِ لَا تُكَلَّفُ نَفْسٌ إِلَّا وُسْعَهَا* *"Onların örfe uygun olarak beslenmesi ve giyimi baba tarafına aittir. Bir insan ancak gücü yettiğinde sorumludur."* (el-Bakara 2/233). İslâm toplumunda kadının, geçim için çalışması değil; kocasına eşlik etmesi, kocaya huzur, şefkat ve muhabbet limanı olması esastır (Karaman, 2008: 193).

Yapılan araştırmalar ülkemizde kadınların iş hayatındaki varlığının giderek arttığını göstermektedir. TÜİK tarafından Türkiye'de yapılan hane halkı işgücü araştırması verileri incelendiğinde cinsiyete göre işgücüne katılım oranı 25 yaş ve üzeri grupta 2014 yılında kadınlarda %30,9 iken 2019 yılında bu oran kadınlarda %34,8 olarak tespit edilmiştir (TÜİK, Mayıs, 2020). Kadınların iş gücüne katılımının artarak devam ettiği günümüzde kadın erkek karışık olan çalışma ortamlarının İslâm'a uygunluğu üzerinde durulması kanaatimizce faydalı olacaktır. Bir kadının yabancı bir erkeğin evinde veya iş yerinde çalışması İslâm'ın emrettiği şekilde olursa, yani birkaç kadın ile birlikte veya açık bir yerde çalışırsa bir beis yoktur. Ancak kapalı bir yerde yalnız olarak yabancı bir erkekle birlikte kalacak olursa halvet olacağından haramdır (Cezîrî, 2003: 3/112). Çalışan kadınlar, iş gereği, işin zarûrî kıldığı ölçüler içinde erkeklerle beraber ve yan yana olabilirler. Ancak zaruret sınırını aşmamalı ve ihtilat çerçevesine girmemelidir (Karaman, 2008: 99).

3.5.3 Kocasını ve Ailesini İyice Geçinmemesi

Kadının kocasına ve ailesine karşı saygısız davranışları kadındaki nüşûzün göstergelerinden birisidir. Allah erkeklerin riyâsetindeki kadınları iki sınıfa ayırarak hallerini beyan etmektedir. Kadınlardan bir kısmı sâliha ve Allah'ın emirlerine itaatkârdır. İkinci kısmı ise âsi ve serkeştir (Sâbûnî, 2017: 2/437). Kadının kocasına karşı hangi davranışlarının âsilik olarak değerlendirileceğinin bir sınırı olması gerekir. Aksi halde kocanın her davranışı âsilik olarak ele alıp kadına haksızlık yapmasının önü açık kalır. Âsilik olarak sayılabilecek davranışların bazıları: Kadının kocasına tepeden bakması, kafa tutması, kişiliğiyle oynaması, eflenmesi, onu ezmeğe çalışması, şımarıklık göstermesi, saygısız davranması, kocasını kiskandıracak şekilde başka bir erkekte bahsetmesi, kocasının yokluğunda onun hoşuna gitmeyecek, iffete söz getirmeye vesile olacak davranışlarda bulunması gibi psikolojik şiddete varan ve huzursuzluğa sebep olan kontrolsüz davranış ve disiplinsizlikleriyle kocayı canından bezdirmesi, eza-cefa çektirmesidir (Köse, 2016: 56). Kadının bu davranışlardan uzak durup kocasına karşı sevgi, saygı ve hoşgörü ile davranması itaatkâr olması onun sâliha bir hanım olmasına vesile olacaktır. ...فَالصَّالِحَاتُ قَانِتَاتٌ... "Sâliha kadınlar itaatkârdır." (en-Nisâ 4/34). Sâliha kadınlar hem kocalarının ve diğer aile fertlerinin yanında (açıkta, zâhirde) hem de onların bulunmadıkları yerlerde (gayb) vazifelerini hakkıyla yerine getirirler (Karaman, vd., 2007: 2/59). Kadının kocasına itaati Allah'a isyanın olduğu ve meşrû olmayan durumlarda geçerli değildir. Çünkü Hz. Peygamber (s.a.v.) "İtaat sadece mâruf/meşrû olandır." buyurmuştur (Buhârî, Ahkâm, 2002: 4; Âhâd, 1).

Evlilik hayatında eşlerin iyi geçinmesi sadece tek tarafın gayreti ile sürdürülebilir bir durum değildir. Karısını bir itaat objesi gibi görüp her işine âmâde bir hizmetçi durumuna düşüren koca, onun da her insan gibi, kişilik ve onur sahibi olduğunu unutmamalı, kendisine gösterilmesini istediği asgari saygıyı hayat arkadaşından da esirgememelidir (Ünal, 2009: 49).

Kadının muhtelif geçimsiz davranışlarına rağmen kocanın büyük bir sabırla evliliği olabildiğince sürdürmek için eşine karşı müsamahakâr davranması Allah'ın bir buyruğudur. ...وَعَايِرُوهُنَّ بِالْمَعْرُوفِ فَإِنْ كَرِهْتُمُوهُنَّ فَعَسَى أَنْ تَكْرَهُوا شَيْئًا وَيَجْعَلَ اللَّهُ فِيهِ خَيْرًا كَثِيرًا "Onlarla – Kadınlarınızla- iyi geçinin. Eğer onlardan hoşlanmazsanız (biliniz ki) Allah'ın hakkınızda çok hayırlı kılacağı bir şeyden de hoşlanmamış olabilirsiniz." (en-Nisâ 4/19). Burada geçen mâruftan maksat, yatak (cinsellik) ve harcama hususlarında insafı, sözde, sohbette tatlı bulunmak gibi özelliklerdir (Yazır, 1992: 2/532). Eşlerin evliliği sürdürmek ve hayırlı evlatlar yetiştirmek için birbirlerinin olumsuz yönleri üzerinde durmaktan ziyade birbirlerinin hassasiyetlerine dikkat ederek ilişkilerini sürdürmeleri gerekmektedir. Eşler arasındaki ilişkiler de karşılıklı sevgi, saygı ve güzel muâşeret esasına dayanmalıdır (Döndüren, 2006: 131). Eşlerin birbirlerine karşı olumsuz davranışları aralarındaki geçimsizliğin artmasına ve birçok yuvanın yıkılmasına sebebiyet vermektedir. Öyle ki TÜİK verilerine göre 2019 yılında Türkiye'de toplam 155.047 boşanma gerçekleşirken bunlardan 151.089'una geçimsizlik gerekçe gösterilmiştir (TÜİK, Şubat 2020).

Nikâh akdi eşleri birbirine bağlamanın yanında tarafların ailelerini ve akrabalarını da birbirlerine bağlar. Evlilik sebebiyle oluşan hısımlık fıkıh istilâhında "Sihriyet" terimi ile ifade edilir (Aktan, 2009: 37/111-112). Sihriyet bağı ile eşlerin anne ve babaları ilânihâyet birbirine haram kılınan sınıftan birisidir (Bilmen, 1976: 2/929). Bu durum eşlerin, kayınvalidelerine ve kayınbabalarına kendi annesi ve babasına baktıkları gözle bakmaları gerektiği anlamına gelmektedir. Kendi anne ve babasına göstermiş olduğu saygı ve sevgiyi eşinin ailesine karşı göstermesi kadının güzel ahlâkının bir göstergesidir. Kadının kocası ile arasında yakınlığın oluşmasında kocasının ailesine karşı davranışının önemli olduğu bütün mezhepler tarafından belirtilmiştir (Duman, 2019: 328). Eşlerin birbirlerinin ailelerine karşı sevgiden ve saygıdan uzak davranışları kendi aralarındaki ilişkiye zarar vermektedir. Öyle ki bu durum boşanma nedenlerinde de önemli yer tutmaktadır. TÜİK tarafından yapılan bir araştırmaya göre 2016 yılında Türkiye'deki boşanmaların %24,6'sında "Eşlerin ailelerine karşı saygısız davranması" gerekçe gösterilmiştir (TÜİK, Mart 2017).

3.5.4 Yaşayacakları Ev İçin Kocasına Tabi Olmaması

Kocanın hanımını evine alma hakkı aynı zamanda kocanın hanımını barındıracak bir ev tahsis etmesini de gerekli kılmaktadır. Kadının yaşayacağı evin ve nafakanın temini erkeğin görev ve sorumluluğudur. Kadınların taam, kisve ve meskenden ibaret olan nafakası, âtiyen beyan olunacak şerîat dâhilinde yalnız kocasına aittir (Bilmen, 1976: 2/448). Burada kadın, kocasından mesken ihtiyacının karşılanmasını isterken aşırıya kaçmamalıdır. Mezheplere göre, ikâmet edilecek yerin seçimi kocaya aittir. Kadın bunu kabullenmediği takdirde, nafakasını düşürebilecek bir nüşûze sebep olur (İbn Kudâme, 1987: 8/189). Kocası da cimrilik yaparak uygun olmayan bir konutta kadını barındırmaya zorlamamalıdır. Kocanın, kendi maddi durumuna uygun ve karısının ihtiyaçlarını karşılayacak şartları taşıyan, uygun bir mesken (konut) sağlaması nafakaya dâhildir (Mevsilî, 2000: 4/4). ...أَسْكُنُوهُنَّ مِنْ حَيْثُ سَكَنْتُمْ مِنْ وُجْدِكُمْ... "Onları gücünüz ölçüsünde oturduğunuz yerin bir bölümünde oturtun." (et-Talâk 65/6). Kadının zengin olması kocayı nafaka yükümlülüğünden kurtarmaz kocanın bu yükümlülüğü devam eder. Kadınların nafakaları kocalarına lâzım gelir. Kadınlar gerek mu'sir (fakir) ve gerek mü'sir (zengin) olsunlar (Bilmen, 1976: 2/446). Koca hanımı için mesken ihtiyacını karşıladıktan sonra kadının, kendi babasının evinde kalma şartını öne sürmesi geçersizdir. Koca böyle bir şartı kabul etse bile buna uymak zorunda değildir (Tosun, 2019: 167). Kadın eşinin ailesi ya da akrabaları ile aynı evde yaşamak istemiyorsa bu onun hakkıdır. Kadının rızası olmadan kocasının akrabaları aynı evde ikamet edemez (Bilmen, 1976: 2/450). Burada dikkat edilmesi gereken bir husus eşlerden herhangi birisinin özellikle anne ve veya babalarının bakıma muhtaç hale gelmeleri durumudur. Böyle bir durumda onların eve alınıp hizmetlerinin yapılması gerekir. Kadın onlarla birlikte oturmayı kabul eder ve hizmetlerini görürse, bu onun ahlâkının güzelliğindedir (Döndüren, 2006: 251).

3.6 Nüşûzün Çözümü İçin İslâm Hukunun Önerileri

Ailedeki sıkıntılar nüşûz boyutuna ulaştığında eşlerin bu durumu karşılıklı anlayış ile düzeltme yoluna gitmeleri gerekir. Kadının nüşûzünden dolayı yaşanan anlaşmazlıklara Kur'an-ı Kerim bir dizi çözüm önerileri getirmiş ve kocaya bir yol haritası çizmiştir. ...وَالْيَا... "Başkaldırmasından endişe ettiğiniz

kadınlara öğüt verin, onları yataklarda yalnız bırakın ve (bunlarla yola gelmezlerse hafifçe) dövün. Eğer size itaat ederlerse artık onların aleyhine başka bir yol aramayın; çünkü Allah yücedir, büyüktür.” (en-Nisâ 4/34). Bu âyet ile aile içerisinde var olan sorunların öncelikle aile içerisinde çözümü tavsiye edilmektedir. Şayet aile içerisinde eşler kendi aralarında sorunlarını çözemezler ise devreye akliselim yakınların girmesi ile sorunların çözümü sağlanmaya çalışılmalıdır. *وَإِنْ خِفْتُمْ شِقَاقَ بَنِيهِمَا فَأَبْعَثُوا حَكَمًا مِنْ أَهْلِهِ وَحَكَمًا مِنْ أَهْلِهَا إِنْ يُرِيدَا إِصْلَاحًا يُوَفِّقُ اللَّهُ بَيْنَهُمَا إِنْ اللَّهُ عَلِيمٌ خَبِيرٌ* “Eğer karı-kocanın aralarının açılmasından korkarsanız, erkeğin ailesinden bir hakem ve kadının ailesinden bir hakem gönderin. Bunlar barıştırmak isterlerse Allah aralarını bulur; şüphesiz Allah her şeyi bilen, her şeyden haberdar olandır.” (en-Nisâ 4/35). Bu âyetle Kur’an-ı Kerim evliliğin devamını sağlama konusunda çok önemli bir müesseseye vücut vermiş olmaktadır (Aktan, 2002: 11-13). Evliliğin devamı tüm bu çabalara rağmen mümkün değil ve ayrılık başka çare kalmamış ise bu ayrılıkta Kur’an’ın emrine göre güzellikle gerçekleşmelidir. *...فَأَمْسِكُوهُنَّ بِمَعْرُوفٍ أَوْ فَارُقُوهُنَّ بِمَعْرُوفٍ... Onları ya meşru ölçüler içerisinde (nikâhınız altında) tutun veya onlardan meşru ölçülere göre ayırın.*” (et-Talâk 65/2). İslâm dini neslin devamı için tek yol olan evliliği teşvik etmiş, eşlerin evlilik birliğini, karşılıklı sevgi ve saygı ortamını olabildiğince korumalarını istemiş, talâkı da ancak evliliğin sürmesine imkân kalmadığında başvurulabilecek bir çözüm şekli olarak meşrû saymıştır (Acar, 2010: 39/496-500). Makalemizde konu ile ilgili âyetlerden hareketle evliliğin devamının sağlanması için yapılması gerekenleri kadınlara öğüt verme, kadını yatakta yalnız bırakma, kadını ıslah için fiziksel güç kullanma, hakem tayini ve güzellikle ayrılma şeklinde ele alacağız.

3.6.1 Öğüt Vermek

Bir kocanın itaatsizlik halindeki eşine yapması gereken ilk adım ona güzel bir dille öğüt vermesidir. Nisâ Suresi 34. âyette geçen *“فَعِظُوا”* “Va’z” lafzı, öğüt vermek, vaaz vermek, uyararak ve kalbi yumuşatacak nitelikte iyiliği hatırlatmak gibi anlamlara gelmektedir (İbn Manzûr, 1997: 5/466). Kocanın karısına öğüt verirken üslûbuna, kadının eğitim ve kültür seviyesine, aralarındaki problemin şiddetine dikkat etmesi gerekir. Nüşûzun birinci derecesinde kocası ona, nazik, yumuşak ve tatlı sözle nüşûzu bırakmasını, Allah’a ve kocasına itaat etmesini, namus ve iffetini koruyan iyi geçimli bir eş olmasını öğütler (Kâsânî, 2003: 3/613). Koca hanımına öğüt verirken âyet ve hadîs zemininde, kadının şahsiyetini zedeleyici söz ve ifadelerden uzak hikmetli sözler kullanmaya özen göstermelidir. Çünkü âyet-i kerimede geçen önce nasihat edin sözünden maksat yumuşak bir dille âyet ve hadîslerdeki hak ve sorumluluklarını hatırlatmaktır (Döndüren, 2006: s. 267). Kocanın eşini sert sözlerle uyarması aralarındaki problemin artmasına neden olabilir. Onun için nebevi bir tarzda yumuşak bir şekilde nasihat etmenin faydası daha fazla olacaktır. *فَبِمَا رَحْمَةٍ مِنَ اللَّهِ لِنْتَ لَهُمْ وَلَوْ كُنْتَ فَظًّا غَلِيظَ الْقَلْبِ لَنفَضُّوا مِنْ حَوْلِكَ... “O vakit Allah’tan bir rahmet ile onlara yumuşak davrandın! Şâyet sen kaba, katı yürekli olsaydın, hiç şüphesiz, etrafından dağılıp giderlerdi.”* (el- Âli İmrân 3/159). İnsanlar ile bir arada kalabilmek için yumuşak huylu olmayı tavsiye eden âyet kocanın hanımına karşı üslûbunu belirlemede etken olmalıdır.

3.6.2 Yatakta Yalnız Bırakmak

Kur’an-ı Kerim ailede yaşanan sorun için sadece bir çıkış yolu göstermemiş birinci yoldan başarı elde edilememesi durumunda alternatif çözüm önerileri getirmiştir. Kadının tatlı dille uyarılması davranışlarını düzetmesinde etkili olmaz ise nüşûze ikinci bir çözüm yolu olarak *...وَأَهْجُزُوهُنَّ فِي الْمَضَاجِعِ... “Onları yataklarda yalnız bırakın.”* (en-Nisâ 4/34) tavsiyesi zikredilmiştir. Burada geçen “Hecr” sözlükte küsmek, terk etmek manalarına gelmektedir (İbn Manzûr 1997: 5/252). Hecr, onunla birlikte yatıp, takarrub etmeksizin (yaklaşmaksızın) ona sırtını dönme demektir (Kurtubî, 2006: 5/171). Âyet-i kerime kadınların yataklarında yalnız bırakılmalarını belirtmiş ancak detaylara yer vermemiştir. Bu uygulama ile amaçlananın ailenin devamını sağlamak olduğu düşünüldüğünde konunun iyi anlaşılması gerekmektedir. Hanefiler kadınları yataklarında yalnız bırakma ile ilgili farklı görüşler ileri sürmüşlerdir. Bunlar; erkek, hanımını yatağında yalnız bırakır ve onunla ilişkiye girmez ya da yatakta iken onunla konuşmaz onunla cinsel ilişkiyi ve beraber yatmayı ise ihmal etmez. Bir diğer görüş ise hanımının ona isteği ve ihtiyacının olduğu vakitlerde onunla yatmayı ve onunla cinsel ilişkiyi keser. Kendi istediği ve ihtiyaç duyduğu zamanları ihmal etmez. Çünkü bu kendi nefsinin düzeltmek için değil, hanımını düzeltmek içindir (Kâsânî, 2003: 3/613). Şafîilerin görüşleri ise; erkek yatağını ayırır, onunla aynı yatakta yatmaz, cinsel ilişkiyi terk eder veya ona “Benden ayrı kal” gibi kaba sözler söyler (Şirbînî, 1999: 3/259). Kocanın karısı ile cinsî ilişkiyi kesmesinin kendisine bir zarar vereceği düşünüldüğünde Hanefîlerin görüşü daha mâkuldür. Ancak kocanın bu duruma sabır gösterip dirâyetli davranması kadının kendisini düzeltmesine vesile olacaktır. Zira şımarık serkeş kadın, hâkimiyetinin zirvesine burada ulaşır. Eğer erkek kadının bu tutumuna karşı duygularını frenleyebilirse, şımarık ve serkeş olan kadının en büyük silahını elinden almış olur (Kutub, 1971: 3/215). Ve böylece kadının yatağında yalnız kalıp düşünmesine ve yalnızlığın zorluğunu anlamasına katkı sağlamış olur. Zaten âyetteki yataklarında yalnız bırakma ifadesinden maksadın, eşlerin bir süre ayrı kalmaları böylece birlikte yaşadıklarında farkına varamadıkları güzelliklerin eksikliğini hissederek evlilik birliğinin devamının kendileri için daha yararlı olacağını düşünmelerine imkân sağlamak olduğunu da anlayabiliriz (Kahveci, 2014: 172).

3.6.3 Kadının Te’dip Edilmesi

Nasihat etmek ve yatakta yalnız bırakmanın kadın üzerinde herhangi bir değişikliğe etkisi olmaması durumunda erkeğin başvuracağı bir diğer çözüm yolu olarak Kur’an-ı Kerim *...وَاضْرِبُوهُنَّ... “Onları darp edin.”* (en-Nisâ 4/34) buyurmaktadır. Darb kelimesi, sözlükte dövme/vurma, anlamı yanında seyahate çıkma, cihada gitme, vergi koyma, örnek verme, öldürme gibi birçok manalarda kullanılmaktadır (İbn Manzûr, 1997: 1/543). Kur’an-ı Kerim’de değişik anlamlarda kullanılmış olan “Darabe” sözcüğü, bazı âyetlerde vurma, kırma anlamlarında da kullanılmıştır (Bknz, el-Enfâl 8/50; es-Sâffât 37/93; el-Muhammed 47/27). Kadınların te’dip edilmesi zaman zaman tartışmalara konu olmuştur. Günümüz feminizm görüşünü savunanların karşı çıktıkları ve İslâm’ı çağın dışında

göstermeye çalışırken dayandıkları delillerden birisi de, İslâm'ın kimi durumlarda kadının te'dip edilmesine cevaz kapısını açmasıdır (Döndüren, 2006: 270). Öğüt vermek ve yatakta yalnız bırakmak, küsmek gibi tedbirler problem teşkil etmemiş, ancak dövme tedbirleri özellikle çağımızda, kadın hakları ve insanlık haysiyeti yönlerinden önemli bir tartışma konusu olmuştur (Karaman, vd., 2007: 2/59). Böyle bir durumun sadece Müslüman topluluklarda meydana gelmediği aşikârdır. Zamanımızda Kur'an'ın dövünüz emrini kötü tefsir ederek dillerine dolamak isteyen bazı Avrupalılar görüyoruz. Fakat ne garip tesadüftür ki biz âyetin tefsiriyle meşgul olduğumuz sırada bir Fransız mahkemesinin kocası tarafından dövülmüş olan bir Fransız kadının açtığı dava ya karşı "Hırçınlık edip kocasını tehevüre getiren (öfkeleniren) bir kadının yediği dayaktan dolayı boşanma davası açmasına hakkı olmadığına" hükmettiğini gazeteler ilan ediyordu (Yazır, 1992: 2/559). Âyet-i kerimde uygulanacak fiziksel müdahalenin sınırı ya da şekli ile ilgili herhangi bir detaya yer verilmemiştir. Bu durum kocaya hanımına karşı aşırıya gitme hakkı vermez. Çünkü İslâm hukukçuları, âyette geçimsiz kadını ıslah yollarından birinin de dövme olduğu ve bu dövmenin yaralayıcı, kan akıtıcı, korkutucu olmaması gerektiği konusunda görüş birliği içerisinde (Kâsânî, 2003: 3/613). Ayrıca dövme kastedilenin kadının vücudunda kalıcı ize sebep olacak herhangi bir eşya kullanılarak yapılabileceği anlaşılmalıdır. Çünkü vurmaktan maksat kırbaç ve baston gibi bir şeyle vurmaktır (Tosun, 2019: 170). Bu dövme kadını yaralamadan sadece ıslah etmek için olmalıdır dövme mendil, misvak gibi göstermelik şeylerle gerçekleştirilir (Kurtubî, 2006: 6/285). Bu müdahaleye fiziksel değil sembolik bir anlam yüklemek daha uygun olacaktır. Dövme ile kadına fiziksel acı çektirmekten ziyade, onda gerçekten dövülebileceği hissini uyandırmak suretiyle psikolojik etki yaparak nüşûzu bırakmasını sağlamaktır. Dövmenin bu nitelikte algılanması durumunda, fiili şiddet içermediği düşünülebilir. Nitekim kimi müellifler, bu noktaya dikkat çekmişlerdir (Karaman, 2006: 249). Kocanın bu sınırı aşır kadının vücut bütünlüğüne ve kalıcı yaralanmalara sebep olmaması gerekir. Kadının aşırıya kaçarak dövülmesi, belirtilen sınırların aşılması durumu bazı âlimlere göre müessir fiil sebebiyle erkeğin tazminat vermesini gerektirir (Kurtubî, 2006: 6/283). Kadının asi davranışlarını düzeltmesi için fiziksel müdahaleden önce diğer yolların denenmiş olması gerekir. Dövme tedbirinin ilk iki tedbirden sonra gelmesi gerektiği konusunda cumhurun görüş birliği vardır (Kâsânî, 2003: 3/614). Hayreddin Karaman'a göre âyette bildirilen sözlü ikna, bir süre ayrı kalma ve dövme alınabilecek önlemlere bir örnek olarak zikredilmiştir. Dövme son çaredir ve toplumda çok yaygın olduğu için o dönem kaldırılamamış fakat kısıtlama getirilmiştir (Karaman, 2006: 248).

Kadının dövülmesi ile ilgili Hz. Peygamber (s.a.v) Veda Hutbesi'nde "Kadınlar hakkında Allah'tan korkunuz. Çünkü siz, onları Allah'ın emaneti diye aldınız. Allah'ın sözü uyarınca ırzlarını kendinize helal kıldınız. Onların, sizin yatağınıza sevmeyeniz bir adamı almamaları ve iffetlerini korumaları, sizin onlar üzerinizdeki haklarınızdır. Eğer böyle bir şey yaparlarsa hafifçe onları dövünüz. Sizin de onların geçimlerini ve giyimlerini sağlamanız, onların sizin üzerinizdeki haklarındandır." (Müslim, Hac, 19) buyurmuştur. Böylece Kur'an'da izin verilen dayak, Veda Hutbesi'nde açıklandığı üzere yalnızca bir duruma aittir; o da kadının iffete aykırı davranışa ve zinaya sapsmasıdır. Zina yapıldığında dayak ise yalnızca kadına değil, erkeğe de uygulanan bir cezadır. Bunun dışında sebep ne olursa olsun karısını dövenler, ona karşı şiddet uygulayanlar İslâm'a ve örnek Peygamberimizin sünnetine aykırı davranmış olurlar (Karaman, 27 Ocak 2021). Bir bakıma peygamberimiz konuya açıklık getirmiş ve kocalara kadınların hakkını hatırlatıp te'dip eylemini sınırlandırmıştır. İnsanlığa örnek olan Hz. Muhammed (s.a.v.): "Sizden biriniz karısını köle döver gibi dövüyor, sonra da günün sonunda onunla aynı döşekte mi yatıyor!.." (Buhârî, Nikâh, 2002: 93) buyurmuştur. Hz. Peygamberin burada şaşkınlığını ifade etmesi bu eylemin yapılmasına hoş bakmadığı anlamını içermektedir.

Buna karşılık kadının kocasından görmüş olduğu fiziksel şiddet ülkemizde çok sayıda ailenin dağılmasına sebebiyet vermektedir. TÜİK tarafından yapılan boşanma nedenleri araştırmasına göre 2016 yılında Türkiye'deki boşanmaların % 19,5'ine "Dayak/kötü muamele" gerçekçe gösterilmiştir (TÜİK, Mart 2017). Aileyi ayakta tutmak için problemlere çeşitli çözüm önerileri getiren İslâm dini kadını te'dip ederken de bu amacı gütmektedir. Ailenin yıkılmasına sebep olacak şiddet eylemlerini hiçbir zaman hoş görmediği gibi bundan uzak durmayı tavsiye etmiştir. Uygulanan bu tedbirler aile hayatını kurtarmazsa ya boşama yoluna başvurulacak yahut da durum hâkime ve hakemlere intikâl ettirilecektir (Karaman, 2019: 2/125).

3.6.4 Hakem Tayini

Ailede yaşanan nüşûzden dolayı kadına öğüt verme, yatakta yalnız bırakma ve te'dip edilmenin netice vermemesi durumunda aile birlikteliğinin devamı için denenmesi gereken farklı yöntemler bulunmaktadır. Eşler arasında geçimsizlik uzar ve yukarıda sözünü ettiğimiz tedbirlerden bir sonuç alınamamış bulunursa hakeme başvurma yöntemi öngörülür (Döndüren, 2006: 271). *وَإِنْ خِفْتُمْ شِقَاقَ بَيْنِهِمَا فَابْعَثُوا حَكَمًا مِنْ أَهْلِهِ وَحَكَمًا مِنْ أَهْلِهَا إِنْ يُرِيدَا إِصْلَاحًا يُوَفِّي اللَّهُ بَيْنَهُمَا إِذَا كَانَ عَلَيْهِمَا خَيْرًا* "Eğer karı-kocanın aralarının açılmasından korkarsanız, erkeğin ailesinden bir hakem ve kadının ailesinden bir hakem gönderin. Bunlar barıştırmak isterlerse Allah aralarını bulur; şüphesiz Allah her şeyi bilen, her şeyden haberdar olandır." (en-Nisâ 4/35). Âyet-i kerimde üzerinde durulması gereken konulardan birincisinin "Şikâk" tır. Şikâk kelimesi sözlükte; iki grup arasındaki düşmanlık, iki kişi arasındaki anlaşmazlık ve uyuşmazlık demektir (İbn Manzûr, 1997: 5/183). Nüşûzla yakından ilgili olan şikâk kelimesi, eşlerin karşılıklı geçimsizliği ve anlaşmazlığı manasına gelir (Atar, 2005: 30/399-402). Nüşûzden farklı olan bazı yönleri vardır. Şikâk'ta diğerini kendi tarafına çekme ve ısrarcı olma anlamı da vardır. Bu durumda eşler arasındaki şikâk da; eşlerin birbirlerini kendi tarafına çekmelerini içerir (Kurtubî, 2006:2/289). Eşlerin birbirlerini oldukları gibi kabullenmeleri daha uygun iken taraflardan herhangi birisinin eşini kendi istediği noktaya çekmek istemesi aralarında geçimsizlik ve anlaşmazlık oluşmasına, şikâk durumunun meydana gelmesine sebep olabilecek bir etkidir. Aile düzeni iki tarafın karşılıklı anlaşmazlıklarından, hukuk ihlâlinde ve geçimsizlik çıkarmalarından ileri geliyorsa ve bu durum uzayıp gittiği için ayrılmaları, ailenin dağılması ihtimali ortaya çıkarsa "Şikâk" hali gerçekleşmiş olur (Karaman, vd, 2007: 2/61). Bu durumda yapılması gereken eşlerin aralarını ıslah edecek bir hakeme başvurmak olmalıdır. Hakem yargıya yapılan başvuru sonrası, hâkimler tarafından tayin edilebilir.

Şiddetli geçimsizlik (şikâk) sebebiyle yargıya yapılan başvuru neticesinde hâkim, meseleyi tahkik eder. İki tarafa nasihat verir ve icabına göre ta 'zır de bulunur. Netice alamadığında hakem tayini yoluna gitmektedir (Bilmen, 1976: 2/363). Artık hâkim olayı tahkim boyutuna taşır. Fıkıh terimi olarak tahkim, aralarında hukuki ihtilaf bulunan tarafların bu ihtilafı çözüme bağlaması için üçüncü kişi ya da kişileri hakem tayin etmesi ve bu hususta yaptıkları sözleşmedir (İbn Abidin, 1918: 5/428; Bilmen, 1976: 2/366; Yıldırım, 2010: 39/411-413).

Nisâ sûresi 35. Âyet-i kerimede geçen "şikâk" kavramından sonra üzerinde durulması gereken ikinci bir konu da "Hakem" konusudur. Arapça bir kelime olup "H-K-M" kökünden türeyen hakem; sözlükte hüküm veren, yargılayan demektir (İbn Manzûr, 1997: 7/142). İstilahta ise; aralarındaki uyuşmazlığı çözmesi için tarafların kendi ihtiyarlarıyla başvurdukları şahıs veya merciidir (Akgündüz, 1997: 15/171-173). Böylesi önemli konuda arabuluculuk yapacak olan kişinin bazı vasıfları taşıması gerekmektedir. İslâm hukukçuları genellikle hâkim için gerekli görülen Müslüman olma, edâ ehliyetine sahip olma, adâlet sıfatını taşıma ve fıkıh bilgisine sahip olma şartlarının hakemde de bulunması gerektiği görüşündedir (Bilmen, 1976: 2/367; Yıldırım, 2010: 39/411-413). Ayrıca hakemlerin eşlerin hısımlarında seçilmesi daha uygundur (Döndüren, 2006: 271) ancak ailede uygun şahıs bulunmazsa dışarıdan uygun şahsında seçilebilmesi mümkündür (Karaman, 2019: 2/125). Asıl amaçları eşlerin arasını bulmak olan bu hakemlerin yetkileri sınırsız değildir. Tayin edilen hakemlerin geçimsizliğin sebeplerini araştırdıktan sonra, karı-koca arasındaki şiddetli geçimsizliğin sebebinin bulunması halinde bile, eşler özel yetki vermedikçe boşama hakkı yoktur (Döndüren, 2006: 271). Hakemlerin kendi görüşlerini ortaya koyarken ayrılığı tetikleyici sözlerden uzak, eşleri birbirlerine yaklaştıracak ve ailenin bir nimet olduğunu hatırlatacak ifadeler kullanması önemlidir. Çünkü bu hakemlik görevini üstlenenlerin asıl vazifeleri karı kocayı barıştırmaktır (Sâbûnî, 2017: 1/445). Ayrıca âyet-i kerimede buyrulan ...إِنْ يَرِيدَا إِصْلَاحًا يُوَفِّقِ اللَّهُ بَيْنَهُمَا... "Bunlar –hakemler- barıştırmak isterlerse Allah aralarını bulur." (en-Nisâ 4/35) ifadesi hakemlerin niyetlerinin ve gayretlerinin bu yönde olması gerektiğine bir işarettir. Yüce Allah, hakemlerin kalplerindeki kuvvetli arzu vastasıyla eşler arasındaki geçimsizliği giderir (Kutub, 1971: 3/220).

Kanaatimize göre aile içerinden seçilmiş, eşleri iyi tanıyan ve onların ayrılmasından üzüntü duyacağına inanılan kimselerin hakem olarak seçilmesi evliliğin devam etmesine önemli katkı sağlayacaktır. Aile mahremiyetinin korunması esas alınıp sorunların öncelikle aile meclislerinde çözümünün aranması faydalı olacaktır. Aile sırları, özel meseleler ve mahrem hayatlar ulu orta anlatılmamalı (Martı, 2017: 45). Bazı televizyon ve sosyal medya kanallarında düzenlenen aile programları birçok ailevi mahremiyetleri ifşa ederek toplumdaki aile hayatı üzerinde olumsuz etkiye sebep olmaktadır. Reyting ve eğlendirme kaygısı ile evlilik kurumunun popüler kültüre kurban edildiği programların gençlerin evlilik kurumu algısını bozmaktadır ve bu evlilik programlarının bilimsel kurulun denetiminden geçmesi gerekir (Tarhan, 13 Nisan 2013).

3.6.5 Güzellikle Ayrılmak

Evliliğin devamını sağlamak için önerilen bütün yollarını denemesi ve herhangi bir neticenin alınamaması durumunda eşlerin ayrılığı gündeme gelebilir. Bütün tedbirlere rağmen eşler uyum sağlayamamış olur ve evlilik, bir nefret ve öfke yuvasına haline gelmiş bulunursa çaresizliğe düşmemek için eşlerin bu cehennem hayatına katlanması beklenmez (Döndüren, 2006: 354) artık boşanmanın güzellekle gerçekleşmesi için çaba sarf etmek gerekir. Erkeğin hanımını boşamasına Arapçada "Talâk" denir. Talâk, kelime olarak bir şeyin bağını çözmek serbest bırakmak veya bir bağı çözüp bağlı olanı salmak anlamlarına gelir (İbn Manzûr, 1997: 5/226). Terim olarak ise; boşama ehliyetine sahip olan kocanın tek taraflı iradesiyle hanımını belli lafızlar kullanarak derhal veya gelecekte belirttiği bir zaman itibarıyla boşamasıdır (Serahsî, 1993: 6/2; Kudâme 1987: 8/234). Kur'an-ı Kerim karı-koca arasındaki uyuşmazlıkların ilk çözüm yolunun boşanma olmaması gerektiğini ortaya koymaktadır (Acar, 2010: 39/496/500). Boşanma aşamasına gelmeden önce taraflarca yapılması gerekenler hususundaki Kur'an'ın emir ve tavsiyeleri göz önünde bulundurulduğunda, herhangi bir anlaşmazlıkta eşlerin, açıklanan prosedüre uymaksızın boşanma yoluna başvurmalarının helal olmadığı rahatlıkla söylenebilir (Paçacı, 2007: 59-92). İslâm hukukunun eşler arasında nefretin başlamasından itibaren kesin olarak ayrılmalarına kadar devam eden müddeti uzatmasından maksat mümkün olduğu nispette boşanmaya engel olmaktadır. (Ferruh, 1969: 196).

Kur'an ve Sünnet'te talâkın meşrûyeti açıkça ifade edilmekle birlikte (Bknz, el-Bakara 2/228, 232, 236, 237, 241; et-Talâk 65/1, 2; Buhârî, Talâk, 2002: 1-4) evlilik bağının önemli bir sebep bulunmadıkça keyfi şekilde sona erdirilmesi tasvip edilmemiştir (Acar, 2010: 39/496/500). Peygamber efendimiz "Helâl şeyler içerisinde Allah'a en sevimsiz geleni boşanmadır." (Ebû Dâvûd, "Talâk", 2009: 3) buyurarak boşanmanın meşrû olduğuna işaret etmekle beraber Allah katında sevimsiz bir davranış olduğuna değinmektedir. الطَّلَاقُ... مَرَّتَانٍ فَإِمْسَاكٌ بِمَعْرُوفٍ أَوْ تَسْرِيحٌ بِإِحْسَانٍ... "Boşama iki defadır. Bundan sonrası ya iyilikle tutmak ya da güzellekle salıvermektir." (el-Bakara 2/229). Koca kendisini tartıp düşünmeli, kesin ayrılmaya niyetli ise eşini iyilikle bırakmalı, pişmanlık duyuyor ve mutlu bir beraberliği umuyor ise iyilikle evliliğe dönmelidir (Karaman vd. 1/365). Evliliği sonlandırma yetkisi genel olarak erkeğe ait olmakla birlikte kadın da bu haktan tamamen menedilmiş değildir. Belirli şartların oluşması kadına boşanmak için mahkemeye gitme hakkı verir. Evli bir kadın, eşinin evlilikten doğan görev ve yükümlülüklerini yerine getirmemesi veya kendisine karşı kötü muamelede bulunması halinde, mahkemeye başvurarak evliliğin ortadan kaldırılmasını isteyebilir (Din İşleri Yüksek Kurulu, 2018: 450). Fıkıhta talâk genelde kocanın tek taraflı irade beyanıyla evlilik birliğine son vermesi şeklinde anlaşıldığından ve bu hakkın kullanımına yasal anlamda ciddi bir engel de getirilmediğinden mahkeme hükmüyle evlilik birliğinin sona ermesini isteme kadına ait bir hak olarak görülür (Acar, 2011: 40/277-279).

Aile birlikteliğinin devamını amaçlayan bütün çabaların sonuncusu olan boşanma hangi sebeple gerçekleşirse gerçekleşsin toplumda farklı sıkıntıları beraberinde getirmektedir. Ülkemizde de boşanmalar yıldan yıla ciddi artış göstermektedir. TÜİK verilerine

göre Türkiye’de 2001 yılında toplam nüfus 65.603.160 (TÜİK, Şubat 2021) ve evlenme sayısı 544.322 iken gerçekleşen boşanma sayısı 91.944’tür. 2019 yılına gelindiğinde ise Türkiye’de toplam nüfus 83.154.997 (TÜİK, Şubat 2021) ve evlenme sayısı 541.424 iken gerçekleşen boşanma sayısı ise 155.047’dir. Bu veriler bize nüfusun artmasına rağmen evlenme sayısının düştüğünü boşanma sayılarının ise arttığını göstermektedir. Kaba evlenme ve boşanma hızı ile ifade edilen bu durum ile ilgili verilerde şu şekildedir. Kaba evlenme hızı (Her 1.000 nüfus başına düşen evlenme sayısı) 2001 için %8,35 iken, 2019 yılında %6,56’ya gerilemiş buna karşılık Kaba boşanma hızı (Her 1.000 nüfus başına düşen boşanma sayısı) %1,41’den %1,88’e yükselmiştir (TÜİK, Mart, 2020). Kanaatimize göre evlenme oranlarının düşüp boşanma oranlarının artıyor olması toplumdaki aile kurumunun geleceği açısından tedbirler alınmasını gerekli kılmaktadır.

3.7 Nüşûz Sayılmayan Davranışlar

Hz. Peygamber (s.a.v.) “Allah’a isyanın olduğu yerde mahlûkun emrine tabi olunmaz.” (Buhârî, Ahkâm, 2007: 4) buyurarak itaat için sınırı belirlemiştir. Aile hayatında koca karısından istediği ve beklediği davranışlarda bu prensibi esas almalıdır. Kocanın şer’i sınırları aşan isteklerine cevap vermemesi durumunda kadın nüşûz ile suçlanmamalıdır. İslâm dinindeki yerleşik kurala göre dine ve örfeye aykırı hususlarda kadının kocasına itaat yükümlülüğü bulunmamakta (Buhârî, Nikâh, 2002: 94; Müslim, İmâre, 3), kocasının bu tür emir ve isteklerini yerine getirmeyen kadın nâşize sayılmamaktadır (Günay, 2007: 33/303-304). Ayrıca günlük hayatın içerisinde yaşanabilecek en küçük bir problemde kadının asi olduğunu göstermez. Buna göre eşler arasındaki gelip geçici basit anlaşmazlıklar nüşûz kavramının içine girmez (Topaloğlu, 2008: 138).

Nüşûz olarak sayılmayacak davranışlardan önemli olduğunu düşündüğümüz bazılarına değinmekte fayda görüyoruz. Peşin olarak konuşulduğu halde mehriyi alamayan kadın cinsel temastan kaçabilir (Döndüren, 2006: 251). Kadının meskeni, sâlih komşular arasında tedarik edilmelidir. Kadının din ve dünya maslahatlarına destek ve kocasının zulmünü men’e kâdir, sâlih komşular arasında bir mesken, meskeni şer’i sayılmaz (Bilmen, 1976: 2/450). Böyle bir meskende oturmayı kabul etmeyen kadının yukarıda bahsettiğimiz nafakadan kaynaklanan mesken hakkı yerine getirilmemiş olur. Kadının böyle bir evde kalmak istememesi onun nâşize olduğu anlamına gelmez. Ayrıca kadının üzerine farz olan hac için mahremiyle beraber sefere çıkarsa nafakası sakit olmaz. Vele ki kocasının izni olmasın (Bilmen, 1976: 2/457) kadının nafakasının düşüşüne sebep olmayan bu durumda kadın nâşiz sayılmaz. Nüşûzden sayılmayacak davranışlar gibi nüşûzden sayılabilecek davranışlarda aslında kişiye, zamana ve ortamın şartlarına göre değişkenlik arz eden durumlardır (Ateş, 2002: 135). Bu bağlamda verdiğimiz örnekleri çoğaltmak mümkündür.

4 Sonuç

İnsanoğlunun yeryüzündeki varlığının Allah’ın iradesine uygun bir şekilde devamı için ailenin varlığına ihtiyaç vardır. Ailenin varlığını sürdürülebilmesi için toplumun tüm bileşenlerine önemli görevler düşmektedir. Eşler arasında çıkabilecek sorunların önlenmesi, çıkan sorunlarında çözüme kavuşturulması için eşlerin kendilerine Allah tarafından yüklenen hak ve sorumlulukları bilmeleri gerekmektedir. Taraflar nikâh akdi esnasında nelere evet dediklerinin farkında olmalıdır. İslâm dini oluşabilecek sorunlara farklı çözüm önerileri getirirken bunlardan ilkini güzel bir lisan ile uyarma olarak belirlemiştir. Yatakta yalnız bırakma, te’dip ve hakem tayini gibi önerilerin fayda vermemesi durumunda ise güzellikle ayrılma bir yol olarak gösterilmiştir. Kur’an-ı Kerim’in kadının te’dip edilmesini ilk önce zikretmemesi ve Hz. Peygamberin bunu sınırlandırması bu yola her durumda müracaat edilemeyeceğini göstermektedir. Hakeme müracaat etme sorunlara farklı bakış açıları sunması açısından çözüm üzerinde etkilidir. Birleştirici olmaları gerekliliğine vurgu yapılan hakemlerin çabalarının sonuçsuz kalması durumunda boşanma bir diğer çare olarak sunulmaktadır. Boşanma safhasına gelinceye kadar geçecek olan zaman eşlerin daha sağlıklı düşünceleri için bir fırsat olarak görülmelidir. Yaşanabilecek en küçük sorunda boşanma ilk akla gelen olmamalı diğer yollar denenmelidir. İstenmeyen ve hoş görülmemeyen bir yol olsa da başka bir çarenin kalmadığı durumlarda ancak boşanmaya başvurulmalıdır. Fakat boşanmanın güzellikle olması gerekmektedir. Yaşanan her bir boşanmanın yeni evlenecekler ve toplum üzerindeki olumsuz etkisi düşünülmesi ve evliliği sürdürmek için çaba gösterilmelidir. Makalemizde rakamlarla ortaya koyduğumuz ve aileyi zedeleyen davranışlara bakıldığında bunların sebep ve sonuçları hakkında İslâm dininin ortaya koyduğu çözüm önerileri bulunmaktadır. Aile hukuku konusunda kurallar belirlenirken İslâm dininin ortaya koyduğu kurallarında dikkate alınması faydalı olacaktır.

Extended Abstract

The family is a great blessing given to man in order to meet his emotional needs such as love, trust and happiness, as well as other physiological needs such as shelter, nutrition, etc. That he will need at every stage of his life. In the religion of Islam, it has put forward some rules and sanctions for the family, which is of such vital importance for human beings. In the Qur’an, which is the primary source of the religion of Islam, every sentence of the Qur’an about family is related to the elaboration of the Hz. Prophet’s practices and discourses is guiding especially for Muslims and all people who seek peace in their family life. In addition to some duties that each person is responsible to herself, spouses have some responsibilities and rights towards each other, their parents and their children. In order for the spouses to live a happy life, there are common rights such as meeting the needs of love and being loved, having a child and the support they will receive from their spouses in order to meet their economic needs. In addition to these common rights, especially for men; they have the right to be head of the family, to protect their property, to provide for the care and upbringing of the children and to meet their needs within a legitimate framework. In the same way, women’s special rights include economic rights such as mahr and alimony, as well as the right to expect good treatment and justice.

The religion of İslam has also discussed the solutions and sanctions that should be applied in case of neglect of these rights and responsibilities that must be fulfilled. In our article, the scope of incompatibility from women and the solution proposal are discussed. "Nucleus", which is translated as the incompatibility of woman, and some behaviours evaluated within the scope are behaviours that await solutions in family life. The fact that the woman generally does not fulfill the legitimate wishes of her husband and at the same time some duties assigned to her by the marriage will cause her to be defined as an incompatible person. Not responding to her husband's invitation, behaving disrespectfully towards his family and himself, not accepting to live in the same house with her husband, and leaving the house without her husband's knowledge are considered "Nucleus" behaviours.

In a family established with a legal marriage contract, spouses have right to sexually exploit each other. Fulfilling this right properly, satisfying sexual feelings, which is a human need, in a halal way will ensure that individuals with a new and clean lineage are brought into society. The woman's taking away this right of her husband in some way or not fulfilling it fully will undermine the peace in the family and will overshadow the love and respect of her husband towards her. Although the marriage contract is made between two people, the families of these two people are affected by a number of factors that brought this marriage contract. The fact that the woman does not get along well with her husband's family causes some problems with her husband. Because this situation even leads to some divorces.

The woman's leaving the house without her husband's permission and not being subject to her husband for the house they will live in harms the family environment. Mutual respect must be maintained in order for the family to survive and for the spouses to fulfill their duties and responsibilities towards each other. The fact that the woman behaves as if her husband does not exist or that she considers it unnecessary to inform him when she will leave the house is an indication that the respect expected from her has not been fulfilled. On the other hand, it is not possible for the husband to see the woman as a prisoner at home rather than wife. It is not right for her husband to usurp the right of a woman to meet human needs, to visit her family and to go out to study herself. Islamic Law, the rights and responsibilities of spouses in the field of Family Law, presented a series of solutions to the problems that may occur as determined. These; warning the woman with a beautiful language, leaving her alone in bed, physical intervention and appointment of an arbitrator. If these suggestions do not help, a beautiful divorce may be on the agenda.

5 Kaynakça

- Acar, H.İ. (2010). *Talâk*, TDVİA, (C.39). İstanbul: TDV Yayınları.
- Acar, H.İ. (2011). *Tefrik*, TDVİA, (C.40). İstanbul: TDV Yayınları.
- Akgündüz, A. (1997). *Hakem*, TDVİA, (C.15). İstanbul: TDV Yayınları.
- Aktan, H. (2002). *Kur'an'a Göre Boşanma Prosedürü*. Dini Araştırmalar Dergisi.
- Aktan, H. (2009). *Sihriyyet*, TDVİA, (C.37). İstanbul: TDV Yayınları.
- Atar, F. (2005). *Muhâlea*, TDVİA, (C.30). İstanbul: TDV Yayınları.
- Atar, F. (2007). *Nikâh*, TDVİA, (C.33). İstanbul: TDV Yayınları.
- Ateş, A. (2002). *Kur'an'a Göre Dinde Zorlama ve Şiddet Sorunu*. İstanbul: Beyan Yayınları.
- Bilmen, Ö. N. (1976). *Hukûk-ı İslâmiyye ve Istilâhât-ı Fıkhiyye Kâmusu*, (C.2). İstanbul: Bilmen Yayınları.
- Buhârî, M. b. İ. (2002). *el-Câmi' u'ş-şahîh*, (1. Baskı). Beyrut: Dâru İbn Kesîr.
- Cezîrî, A. (2003). *el-Fıkh 'ale'l-mezâhibi'l-erba'a*, (2. Basım), (C.3). Beyrut: Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye.
- Çelik, A. (2018). *İslâm İlimlerinde Araştırma Yöntem ve Teknikleri*, (1. Basım). İstanbul: Klm Yayınları.
- Din İşleri Yüksek Kurulu, (2018). *Fetvalar* (2. Basım) İzmir: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları
- Döndüren, H. (2006). *Delilleriyle Aile İlmihali*. İstanbul: Erkam Yayınları.
- Duman, S. (2019). *Günümüz Fıkıh Problemleri*, (3. Basım). İstanbul: Beka Yayıncılık.
- Ebû Dâvud, S. A. (2009). *es-Sünen*. Beyrut: Dârü'r-Risaleti'l-İlmiyye.
- Ferâhîdî, H. b. A. (2003). *Kitâbü'l-'Ayn*, (C.4). Beyrut: Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye.
- Erbay, C. (2006). *Nafaka*, TDVİA, (C.32). İstanbul: TDV Yayınları.
- Sâbûnî, M. A. (2017). *Ravâ'iu'l-Beyân fî Tefsîri Âyâti'l-Ahkâm mine'l-Kur'ân* (C.2). Beyrut: Metkebetü'l-Asriyye.
- Ferruh, Ö. A. (1969). *el-Üsre fi'ş-şer'i'l-İslâmî*, (trc. Yusuf Ziya Kavakçı, *İslâm Aile Hukuku*). İstanbul: Sebil Yayınları.
- Günay, H. M. (2007). *Nüşûz*, TDVİA, (C.33). İstanbul: TDV Yayınları.
- Güvenç, H. (1984). *Büyük Şafiî İlmihali*. İstanbul: İlim Yayınları.
- İbn Âbidîn, M. E. (1996). *Reddül-muhtâr 'ale'd-Dürri'l-muhtâr*, (2. Basım), C.3,5. Beyrut: Dâru'l-Fikr.
- İbn Kudâme, M. M. (1987). *el-Muğni*, (3. Basım), (C.7,8). Riyad: Dâru Âlemi'l-Kutubi.
- İbn Mâce, M. B. Y. (2015). *Sünen İbn Mâce*, Riyad: Dârü'l-Hadâre li'n-Neşri ve Tevzi'i.
- İbn Manzûr, M. M. (1997). *Lisânü'l-'Arab*, (C.1,5,7,8,12). Beyrut: Dâru's-Sâdır.
- Kahveci, N. (2014). *İslâm Aile Hukuku*, (1. Basım). İstanbul: Hikmetevi Yayınları.
- Karaman H., vd. (2007). *Kur'ân Yolu Meâl ve Tefsiri*, (3. Basım), (C.1,2). Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları.
- Karaman, F., vd. (2006). *Dinî Kavramlar Sözlüğü*. Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları.
- Karaman, H. (2006). *İslâm ve Kadın* (2). <http://www.hayrettinkaraman.net/makale/0070.htm>

- Karaman, H. (2008). *İslâm'da Kadın ve Aile*, İstanbul: Ensar Yayınları.
- Karaman, H. (2019). *Ana Hatlılarıyla İslâm Hukuku*, (21. Baskı), (C.2). İstanbul: Ensar Yayınları.
- Kâsânî, A.E.M. (2003). *Bedâiu's-Sanâi' fî Tertîbi's Şerâi'*, (2. Basım), (C.3,4,5). Beyrut: Dâru'l-Kitâbi'l-Arabiyye.
- Kevser, Öğüt. (1993). *Çok Evlilik*, TDVİA, (C.8). İstanbul: TDV Yayınları.
- Köse. S. (2016). *Genetiğiyle Oynanmış Aile*. Konya: Mehîr Vakfı Yayınları.
- Kutub, S. (1971), *Fî Zilâli'l-Kur'ân*, (trc: Bekir Karlığa, M. Emin Saraç, İ. Hakkı Şengüler), (C.3). İstanbul: Hikmet yayın evi.
- Martı, H. (2017). *Aile Olmak*, (2. Basım). Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları.
- Mevsilî, A.M. (2000). *el-İhtiyâr li-ta'lîl'l-Muhtâr*, (4. Basım), (C. 4). İstanbul: Çağrı Yayınları.
- Müslim, M. H. (2006). *el-Câmi'u's-Şahîh* (thk. Nazîr b. Muhammed el-Fâriyâbî Ebû Kuteybe), (1. Baskı). Riyad: Dâru't-Tîbe.
- Paçacı, İ. (2007). *Sosyal Hayattaki Değişim Sürecinde İslâm Hukuku*, İslâm Hukuku Araştırmaları Dergisi.
- Râzî, M. F. (1981). *et-Tefsîrû'l-kebîr*, (1.Basım). (C.10). Beyrut: Dâru'l-Fikir li'l-Tibaa ve Tevzî.
- Serahsî, Ş. (1993). *el-Mebsûţ*, (C.5,6). Beyrut: Dâru'l-Me'arife.
- Şîrbînî, M. b.H. (1996). *Muğni'l-muhtâc ilâ ma'rifeti me'ânî elfâzi'l-Minhâc*, (C.3). Beyrut: Dârü'l-Ma'rife.
- Taberî, E. A. (1994). *Mecma'u'l-bevân fî tefsîri'l-Kur'ân*, (C.3). Beyrut, Dârü'l-Ma'rife.
- Tarhan, N. (2013). *TV Programları Gençleri Evlilikten Soğutuyor*. <https://www.nevzattarhan.com/tv-programlari-gencleri-evlilikten-sogutuyor.html>.
- Topaloğlu B. (2008). *İslâm'da Kadın*. İstanbul: Ensar Neşriyat.
- Tosun, N. (2019). *Asrı Saadetten Günümüze Aile Hukuku*. İstanbul: Safa Yayınları.
- Uysal, A. (1999). *Evlilik ve Cinsel Hayat*, (2. Basım). Konya: Uysal Kitapevi.
- Ünal, İ. H. (2009). *Hayatı Paylaşan Arkadaşlık*. Diyanet Aylık Dergi.
- Yaman, A. (2018). *Ahlak ve Hukuk Ekseninde Aile Hayatımız*, (2. Basım). Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları.
- Yasdiman Demirdöven, Necla, (2014). *Kocanın Hakları Bağlamında Kadının İzinsiz Evden Çıkamayı İle İlgili Hadislerin Tahlili Ve Mezhep İmamlarının Anlayışları*. Ekev Akademi Dergisi.
- Yaşaroğlu, M. K. (2002). *Koca*, TDVİA, (C.26). Ankara: TDV Yayınları.
- Yazır, M. H. (1992). *Hak Dini Kur'an Dili*, (C.2). İstanbul: Umut Matbaası.
- Yıldırım, M. (2010). *Tahkim*, TDVİA, (C.39). İstanbul: TDV Yayınları.
- Zühaylî, V. (1985). *el-Fıkhü'l-İslâmî ve Edilletuhû*, (2. Basım), (C.7). Beyrut: Dâru'l-Fikr.

Linkler

- TÜİK, Türkiye İstatistik Kurumu. Boşanma İstatistikleri (Mart 2017).
<https://data.tuik.gov.tr/Search/Search?text=bo%C5%9Fanma>
- TÜİK, Türkiye İstatistik Kurumu. Boşanma İstatistikleri (Mart 2017).
<https://data.tuik.gov.tr/Search/Search?text=bo%C5%9Fanma>
- TÜİK, Türkiye İstatistik Kurumu. Boşanma İstatistikleri (Mart 2020).
<https://data.tuik.gov.tr/Search/Search?text=bo%C5%9Fanma>
- TÜİK, Türkiye İstatistik Kurumu. Boşanma İstatistikleri (Şubat 2020).
<https://data.tuik.gov.tr/Search/Search?text=bo%C5%9Fanma>
- TÜİK, Türkiye İstatistik Kurumu. Cinsiyete Göre İşgücüne Katılım Oranı (Mayıs 2020).
<https://data.tuik.gov.tr/Search/Search?text=i%C5%9Fg%C3%BCc%C3%BC>
- TÜİK, Türkiye İstatistik Kurumu. Nüfus İstatistikleri (Şubat 2021).
<https://data.tuik.gov.tr/search/search?text=n%C3%bcfus&dil=1>